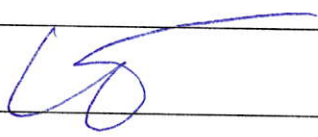

Примљено: 06.05.2026

Орг. јед. Бр. ј Прилог

02-33 / 385

САГЛАСНОСТ

Подносилац молбе	Проф. др Соња Веселиновић
Предмет молбе (учешће на скупу, објављивање монографије, организовање научног скупа, ангажовање гостујућег предавача, и сл)	Молба Наставно-научном већу да се упуту захтев Матичном научном одбору за језик и књижевност за верификацију категорије научне монографије проф. др Соње Веселиновић под насловом <i>Биљана и Остали: поезика и политика Биљане Јовановић</i> , објављене 2025. године у издању Културног центра Новог Сада. Предложена категорија је М42.
Начин финансирања	Нису потребна средства
Рецензенти (неопходно навести звања и афилијацију рецензената)	Проф. др Јасмина Лукић, редовна професорка, Central European University, Беч Проф. др Бојана Стојановић Пантовић, редовна професорка Филозофског факултета у Новом Саду у пензији Проф. др Драган Бошковић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу
Сагласност Одсека (потпис шефа Одсека)	
Прилози уз молбу:	Потписане рецензије Подаци о издавачу и издању Техничке карактеристике

Подносилац молбе

Recenzija studije Sonje Veselinović *Biljana i ostali: Poetika i politika Biljane Jovanović*

Monografija Sonje Veselinović posvećena delu Biljane Jovanović izuzetno je važna knjiga koja je nedostajala savremenoj književnoj kritici na post-jugoslovenskom prostoru. Namerno počinjem ovom odrednicom koja Biljanu Jovanović smešta u okvire u kojima je njeno delo nastajalo i u kojima ga valja čitati. I kao autorka i kao mirovna aktivistkinja, Biljana Jovanović je delovala unutar jugoslovenskog prostora sve do svoje prerane smrti, a njena književna važnost, kao što i Sonja Veselinović kaže, nadilazi okvire lokalnih nacionalnih književnosti.

Uprkos njegovoj nespornoj važnosti i velikoj vidljivosti u pojedinim fazama autorkinog života, delo Biljane Jovanović ostalo je potisnuto na marginu kritičarskog interestovnja. O njoj se pre svega govorilo kao o autorki dva provokativna romana, *Pada Avala* i *Psi i ostali*, a potom kao o civilnoj i mirovnoj aktivistkinji u osadesetim i devedesetim godinama. Ali uprkos tome, ili upravo zbog toga, ona je, kako kaže Veselinović, ostala „dvostruko marginalizovana u književnom polju, kao žena u književnosti a potom i kao ideološki nepodobna, nesaglasna i glasna“.

Ovom monografijom Veselinović odgovara na tu dvostruku marginalizaciju. Ona pristupa delu Biljani Jovanović sa razumevanjem, iskrenom čitalačkom privrženošću i postovanjem, kao i ozbiljnim kritičkim aparatom utemeljenim u savremenijoj teoriji sa posebnim naglaskom na razumevanju problema roda u književnosti. Monografija je organizovana hronološki, a fokus je na književnim tekstovima, pa svaka Biljanina knjiga, a u kasnijoj fazi života saka drama, dobija svoje poglavlje. Na taj način, uprkos dubokoj isprepletenosti života i dela Biljane Jovanović, Sonja Veselinović uspeva da zadrži fokus na književnosti, baveći se životom autorke samo u onom segmentu u kojem je to bilo potrebno za čitanje njenih dela. Čak i kada u zvršnom poglavlju uvodi analizu ličnih pisama koje je Jovanović izmenila sa Josipom Ostijem, i koje je Osti objavio nakon njene smrti, Veselinović ne ulazi u raspravu o intimnj strani tog odnosa i njegove refleksije u pismima. Ona i ta pisma iščitava u književnom ključu, nalazeći u njima dodatne pokazatelje za čitanje Biljanije moći da prevede užase života u literaturu. Ne baveći se pojedinačnim epizodama jedne privatnim nesrećama obeležene biografije, Veselinović se trudi da o Biljani Jovanović misli u duhu Biljane Jovanović i da takve epizode prepoznaje kao književne tačke otpora malograđanštini, mizoginiji, patrijarhatu, nacionalizmu... Stoga i naslov *Biljana i ostali* valja čitati pre svega u književnom ključu. Reč je o književno utemeljnom ali istovremeno i doboko političkom čitanju, a taj pristup je dobro ocrtan u citatima koji zaokružuju ovu monografiju. Oba su iz vremena kad

se Biljana već suočila sa smrću i govore o bolu i o prkosu, dvema odrednicama njenog življenja i pisanja.

Biljana i ostali ekstenzivno koristi feministički osvešćeno pažljivo čitanje, ali zadržava i veliku meru formalistički utemeljnog opreza prema nedvosmislenom izjednačavanju književnih likova sa autorkom. Pojam autobiografije ostavljen je po strani, dok se biografski podaci koriste sa mnogo opreza (a ja bih dodala i književnog ukusa). Umesto toga dominiraju inspirativne dubinske analize Biljaninih tekstova u kojima Veselinović pokazuje svoju kritičarsku snagu. Ona metodu pažljivog čitanja uspešno kombinuje sa feminističkom kritikom i teorijama tela, ali se oslanja i na Fukoa i Bašlara, kao i na teoriju proze koja u prvi plan stavlja magični realizam. Na taj način Veselinović upostvlja otvoren i elastičan teorijski okvir za svoja čitanja koja su na jednoj strani jasna i precizna, ali istovremeno topla i posvećena. Veselinović pri tom jako dobro poznaje kritičku literaturu u Biljaninom delu i iscrpno se poziva na te izvore, kao i na neke od intervjua same Biljane Jovanović koji su važni za njena čitanja. Kao jednu od okosnica svog pristupa, Veselinović brižljivo citira Biljanine misli o polazju žena u književnosti, njen istovremeni otklon i vezu sa feminizmom. Kada je reč o kasnijim fzama Biljaninog života, Veselinoć se takodje precizno bavi Biljaninim javnim delovanjem, ponovo uz jak oslonac na objavljene tekstove poput izuzetno značajne knjige *Vetar ide na jug i obrće se na sever*.

Knjiga *Biljana I ostali* višestruko je važna. Ona predstvlja do sada najozbiljnije dubinsko čitanje dela Biljane Jovanović. To je monografija koja svojom kritičarskom posvećenošću obogaćuje savremenu kritiku, pokazuje značaj feminističkog pristupa u čitanju literature, i bitno doprinosi novijoj književnoj I kulturnoj istoriji. Vraćajući u središte interesovanja jednu važnu autroku sa kraja dvadesetog veka, ona pokazuje da se post-jugoslovensko (književno) iskustvo ne može razumeti bez razumevanja jugoslovenskog književnog nasleđa. A pre svega pokazuje da je Biljana Jovanović spisateljica koja nama danas ima mnogo toga da kaže.

Jasmina Lukić

Professor

PI EUTERPE: European Literatures and Gender from a Transnational Perspective

MSCA DN program (<https://www.euterpeproject.eu>)

Department of Gender Studies

CEU

Quellenstrasse 51

1100 Vienna

CENTRAL EUROPEAN UNIVERSITY PRIVATE UNIVERSITY

CEU GmbH | Quellenstraße 51 | A-1100 Wien | Austria

Vienna Commercial Court | FN 502313 x

Проф. др Бојана Стојановић Пантовић

Филозофски факултет

Универзитет у Новом Саду

РЕЦЕНЗИЈА МОНОГРАФИЈЕ *БИЉАНА И ОСТАЛИ: ПОЕТИКА И ПОЛИТИКА*
БИЉАНЕ ЈОВАНОВИЋ ПРОФ. ДР СОЊЕ ВЕСЕЛИНОВИЋ

Подухват проф. др Соње Веселиновић важан је за теоријско и историјско разумевање књижевног дела Биљане Јовановић из више разлога: прво јер је реч о синтетичко-аналитичком и компаративном читању списатељице која је, упркос својој декларисаној ангажованости изузетно комплексна и захтевна за тумачење. Биљана Јовановић (1953-1996) у овој вредној и интригантној студији представља некога чије се дело уједно извлачи на светло дана (иако су о њој писале Јасмина Лукић, Светлана Слапшак, Зорица Јевремовић, Драган Лакићевић Латас, Тијана Матијевић и други), укида њена маргинализованост и као књижевнице и као активисткиње, а с друге канонизује као једна од најзначајнијих и најсамосвојнијих појава у другој половини 20. века, и не само у контексту наших, већ и страних књижевница.

Биљана Јовановић је, по нашем осећању, првенствено била песникиња сасвом специфичног и за то време недовољно схваћеног сензибилитета. Њене мултимедијалне слике са референцама на надреализам касније ће преобликовати у различите наративне перспективе, стилове и ритмове, како у романима, тако и у драмама. Соња Веселиновић врло пажљиво анализује њену прву песничку збирку *Чувар* (1977) и релације према Макс Ернсту. Та врста тропичног херметизма јавиће се и у интимним преживљавањима јунакиња Биљане Јовановић и обликоваће егзистенцијалну трауму појединца, жене која је увек наспрам света и не припада онима Осталима. Она обликује нови тип "културне јунакиње" која својим понашањем, делањем, али и духовним и телесним животом разбија конвенционалне патријархалне оквири српске и (тада) комунистичке културе, особито када је реч о табуизираним темама каква је женска сексуалност, породично насиље, лудило, самоубиство, убиство идр. Такође, њено драмско стваралаштво, мање познато од романа *Пада Авала* и *Пси и остали*, израсло је из сјајне традиције светске авангардне

драме и у себи садржи нешто јеретичко и антидогматско, што помаже да се њени ликови и јунакиње изборе са страхом који их покреће. Речју, говорити, не ћутати.

Иако није у почетку била јавно декларисана као феминисткиња, касније преливање њеног писања у различите жанрове артикулисало је ову тему, уз већ помињену демонтажу комунизма и једноумља, а као и Данило Киш национализма и шовинизма. Њен први роман *Пада Авала* доживео је велики успех код еминентних критичара и критичарки, а слично је било и с другим. Но, и поред тога, Биљана Јовановић није опстала као цењена и канонизована ауторка у савременој српској књижевности и зачетница у многим аспектима субјективног и социјално-политичког живота све до ове драгоцене студије. Јер пишући својеврсне "књиге с мисијом" а не идеолошким или политичким програмом, Биљана Јовановић наративно и стилски обликује један вид магијског реализма који проблематизује или укида реалистички поступак, па се фантастично-гротескно обликовање текста може поредити и са неоекспресионистичким активистичким, али и критичким стилем. Због свих ових специфичности тумачења опуса Биљане Јовановић, књига проф. др Соње Веселиновић изузетно је драгоцен допринос проучавању савремене српске књижевности, женског стваралаштва и интердисциплинарног проучавања књижевности.

У Београду, 4. фебруара 2026.

РЕЦЕНЗИЈА МОНОГРАФИЈЕ ПРОФ. ДР СОЊЕ ВЕСЕЛИНОВИЋ
БИЉАНА И ОСТАЛИ:
ПОЕТИКА И ПОЛИТИКА БИЉАНЕ ЈОВАНОВИЋ

Монографија проф. др Соње Веселиновић *Биљана и Остали: поетика и политика Биљане Јовановић* представља драгоцен и темељан допринос савременом проучавању српске књижевности. Књига представља контекстуализацију и интерпретацију поетског, романескног и драмског дела савремене књижевнице Биљане Јовановић, засновану на актуелној, интердисциплинарној методологији, разматра њену преписку у специфичној културно-политичкој клими пред распад Југославије, те повезује поетичке принципе са њеним активистичким, антиратним ангажманом осамдесетих и деведесетих година 20. века. С обзиром на значај Биљане Јовановић као књижевнице у савременом књижевном пољу и тек спорадичне анализе њених дела, оваква студија која опусу приступа као поетичкој целини, не свдећи њене идејне, стилске и дискурзивне слојевитости, представљаће поуздано полазиште за сва даља изучавања.

Дело Биљане Јовановић, прилично апартно у односу на главне токове савремене српске књижевности, Соња Веселиновић поставља у оквир постојећих поетичких оријентација у југословенској и европској књижевности. У свом приступу, она полази од постојећих интерпретација Јасмине Лукић, Светлане Слапшак, Бојане Стојановић Пантовић, Зорице Јевремовић, Тијане Матијевић, Мине Петрић, а своје анализе појединачних дела заснива на теоријским увидима из феминистичке критике, наратологије, интермедијалних проучавања, постструктурализма, театрологије, квир студија, социологије итд. Сложена методолошка основа студије заснована је на проблемима и особинама самих текстова Б. Јовановић, који су често жанровски амбивалентни, хибридни, а посебна пажња посвећена је повлашћеним темама овог опуса, као што су женско искуство, сексуалност, породична и друштвена репресија, друштвени механизми дисциплиновања. Ауторка наглашава индивидуалистички однос Биљане Јовановић према поетици и књижевном пољу, те разматра рецепцију њених дела, као и везу са перцепцијом њеног друштвеног активизма. Полази од интерпретације до сада недовољно запажене и протумачене прве књиге Б. Јовановић, песничке збирке *Чувар*, њене неонадреалистичке сликовности и везе са делом Макса Ернста, као и концепција циклуса и мотива који ће у њеном делу бити и надаље свеprisутни. Најзапаженије дело Б.

Јовановић, роман *Пада Авала*, тумачи се пре свега у домену феминистичке критике, а расветљава се кроз тумачење простора града, поступке блиске магичном реализму, као и Фукоове концепције везане за дисциплиновање и надзор у савременом друштву. Подробно читање романа *Пси и Остали* предочава тематску иновативност ове књиге, посебно у домену проблематике менталних болести, хомосексуалности, мајчинства, док се наративни поступци Б. Јовановић и интертекстуалне везе такође осветљавају на савремен интердисциплинаран начин. Посебно су у монографији Соња Веселиновић драгоцене анализе драмских дела Биљане Јовановић, која су веома релевантна не само у контексту домаће драмске књижевности, него и у европском контексту, али су готово у потпуности досад запостављене од критике и књижевних историчара. За даља тумачења дела Биљане Јовановић веома су значајне поетичке, стилске, тематске и идејне релације појединачних остварења међусобно, доследно враћање одређеним кључним мотивима, опсесивне слике и симболи, наративне стратегије, које се у студији подвлаче.

С друге стране, Биљана Јовановић била је друштвено ангажована у борби за људска права, а током деведесетих година и у низу антиратних демонстрација и организација, а ова друштвена пракса неодвојива је од њеног књижевног деловања. Соња Веселиновић приступа овом аспекту пре свега кроз преписку ауторке са М. Кресе, Р. Ивековић и Р. Лазић *Вјетар иде на југ и обрће се на сјевер*, а затим и кроз различита сведочанства из овог периода. На тај начин, а и кроз осврт на њену преписку са Јосипом Остијем, ауторка и њено дело се додатно контекстуализују у културном пољу а сложена и богата методолошка основа ове монографије се употпуњује елементима културне историје овог периода. Књига проф. др Соње Веселиновић поставља основ за даља тумачења дела и деловања Биљане Јовановић, али кроз свој критички апарат и опуса и поетика других савремених српских књижевница, те је с пуном одговорношћу и задовољством препоручујем за публикување.

Проф др Драган Бошковић
Филолошко-уметнички факултет
Универзитет у Крагујевцу

У Крагујевцу, 30. јануара 2026. године

edicija

a
n
g
r
e
w

Urednik

Alen Bešić

Recenzenti

Prof. dr Jasmina Lukić

Prof. dr Bojana Stojanović Pantović

Prof. dr Dragan Bošković

Copyright © Sonja Veselinović, 2025.

Copyright © za ovo izdanje KCNS, Novi Sad, 2025.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

SONJA
VESELINOVIC

Biljana i Ostali

Poetika i politika Biljane Jovanovic

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2025.

Sonja Veselinović
BILJANA I OSTALI
POETIKA I POLITIKA BILJANE JOVANOVIĆ

Izdavač

Kulturni centar Novog Sada
Katolička porta 5, Novi Sad
tel: 021 528 972
e-mail: casopispolja@gmail.com
<https://polja.rs>

Za izdavača

Bojan Panaotović

Dizajn korica

Ognjen Klisara

Lektura

Milica Sofinkić

Priprema

Vladimir Vatić

Štampa

 SAJNOS, Novi Sad

Tiraž

300 primeraka

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-4

821.163.41.09 В. Јовановић

ВЕСЕЛИНОВИЋ, Соња, 1981-

Biljana i Ostali / Sonja Veselinović : poetika i politika Biljane Jovanović. -
Novi Sad : Kulturni centar Novog Sada, 2025 (Novi Sad : Sajnos). - 175 str. ; 21 cm.
- (Edicija Anagram. Esej / [Kulturni centar Novog Sada])

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija.

ISBN 978-86-6192-079-0

а) Јовановић, Биљана (1953-1996)

COBISS.SR-ID 169726217